

АНОТАЦІЯ

Грезіна О.М. Захист прав учасників освітнього процесу: загальнотеоретичне та компаративне дослідження. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» - Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021.

Дисертація є першим у науці загальної теорії права спеціальним цілісним загальнотеоретичним та порівняльно-правовим дослідженням проблеми захисту прав учасників освітнього процесу в правовій сфері. У роботі представлено низку авторських понять, концепцій, ідей та висновків які характеризуються науковою новизною.

В дисертаційному дослідженні автором розв'язано наукову проблему захисту прав учасників освітнього процесу в Україні в контексті міжнародного досвіду, що включає проведення комплексного загальнотеоретичного компаративного дослідження, аналіз наукових праць, а також практичних проблем реалізації, захисту учасників освітнього процесу. Визначено наукові поняття та категорії за темою дослідження, обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства, яке регулює захист прав учасників освітнього процесу.

Визначено методологічний інструментарій дослідження, застосування якого допомогло проаналізувати правову природу та сутність захисту прав учасників освітнього процесу. В основі методології дослідження захисту прав учасників освітнього процесу лежать принципи, які сприяють системності та обґрунтованості наукового аналізу, зокрема: об'єктивності, детермінізму, раціональності, історизму, монізму.

З урахуванням особливостей цілей, завдань, об'єкта, предмета дисертаційного дослідження, для більш повного розкриття змісту його теми використовувалися такі групи методів: філософські, загальнонаукові та спеціальні методи.

При здійсненні загальнотеоретичного дослідження захисту прав учасників освітнього процесу використовувався компаративістський, антропологічний, аксіологічний, герменевтичний, цивілізаційний, синкретичний, технологічний, інноваційний підходи.

У першому Розділі роботи охарактеризовано сутність понять, особливості та класифікацію учасників освітнього процесу в Україні. Зокрема, розглянуто поняття «учасник освітнього процесу» як активної, інтерактивної, самостійної, відповідальної, творчої та цілеспрямованої особистості, яка бере участь у навчанні та взаємодіє з іншими для здобуття та обміну знаннями, навичками та компетенціями. Проаналізовано запропоновану класифікацію учасників освітнього процесу за їх роллю в освітньому середовищі. Виокремлені категорії такі як здобувачі освіти, науково-педагогічні та педагогічні працівники, науковці, батьки/опікуни, адміністративний персонал, стейкхолдери та комунікативні учасники. Запропоновано визначення поняттю «комунікативний учасник освітнього процесу», як особа, що активно взаємодіє та співпрацює в освітньому середовищі, використовуючи ефективні комунікативні стратегії та навички. Вказано що комунікативний учасник освітнього процесу сприяє позитивній та динамічній атмосфері в освітньому середовищі. Узагальнено основні принципи та сучасні підходи до захисту прав учасників освітнього процесу, зокрема на підставі зарубіжного досвіду. Вивчено ключові елементи, такі як партнерські відносини та чіткі норми і обов'язки, які визначають успішне функціонування освітнього середовища. Зазначено, що розуміння ролі кожного учасника освітнього процесу вивчене через досвід інших країн є ключовим для удосконалення системи освіти в Україні.

Підкреслено важливість сучасних підходів, таких як індивідуалізація та персоналізація освіти, технологічна інтеграція та інноваційне управління, у створенні безпечного та інклюзивного освітнього середовища. Розглянуто концепцію гуманістичної освіти як основи для сучасних підходів до захисту прав учасників освіти покликаних наголосити на цінностях гідності, свободи,

рівності та солідарності. Виокремлено, що принципи гарантують індивідуальну свободу, рівність, безпеку та інклюзивність створюючи основу для повноцінного розвитку та самореалізації всіх учасників освітнього процесу в Україні.

Виокремлено гарантії та механізм реалізації захисту прав учасників освітнього процесу. Дослідження підкреслило важливість розробки систематичного підходу до класифікації цих гарантії, враховуючи різноманітні аспекти та потреби учасників освітнього процесу.

На основі отриманих результатів пропонується авторська класифікація гарантії, що узагальнює та систематизує ключові напрямки правового захисту. Визначено вісім аспектів цієї класифікації. Перший аспект визначає гарантії особистої свободи та недоторканності, захищаючи право на непорушність особистого простору та запобігаючи будь-яким формам насильства. Другий аспект охоплює гарантії академічної свободи, підтримуючи свободу думки та запобігаючи цензурі. Рівні можливості визначені як третій аспект, забезпечуючи рівний доступ до освітніх ресурсів для всіх учасників. Четвертий аспект визначає гарантії інклюзивності, спрямовані на створення умов для повноцінного включення осіб із особливими потребами у освітній процес. П'ятий аспект стосується гарантії цифрової безпеки, які захищають особисті дані учасників та забезпечують безпеку в онлайн-середовищі. Шостий аспект визначає гарантії екологічної сталості, враховуючи вплив освітнього процесу на навколишнє середовище та сприяючи сталому розвитку. Сьомий аспект орієнтований на гарантії професійного зростання, створюючи умови для постійного розвитку викладачів та інших учасників. Восьмий аспект стосується гарантії у формуванні правового освітнього простору, які визначають прозорість, справедливість та демократичні принципи в способах захисту прав. Ця класифікація враховує різні аспекти, включаючи особисту свободу, академічну свободу, рівність можливостей, інклюзивність та право на

інформацію, що створює комплексний підхід до забезпечення прав та гарантій для всіх учасників освітнього процесу.

Гарантії захисту прав учасників освітнього процесу є невід'ємною складовою сучасної освітньої системи. Вони забезпечують не лише правову обґрунтованість освітніх відносин, але й служать механізмом зміцнення демократичних цінностей, рівності та соціальної справедливості в сфері освіти. Досліджено, що ефективні гарантії захисту прав учасників освітнього процесу слід розглядати у контексті не лише організаційної структури управління, але й комплексного законодавчого забезпечення.

У другому Розділі розглянуто поняття, причини та види правового конфлікту в освітньому процесі. Визначено передумови правового конфлікту через конфлікт інтересів учасників освітнього процесу, викликаний специфікою об'єкта правового регулювання. Результати вказують на те, що в Україні дослідження правових конфліктів у сфері освіти здійснюється, в основному, в міждисциплінарному аспекті. Виділено важливі аспекти, визначаючи правовий конфлікт у сфері освіти як ситуацію розбіжності та протилежності інтересів між сторонами, що може призводити до моральної або матеріальної шкоди. Розглянуто правовий конфлікт як особливий вид взаємодії з несумісними цілями, інтересами та типами поведінки. Основні причини виникнення правових конфліктів у сфері освіти описані, включаючи розбіжності в тлумаченні правил, невідповідність нормативам та суперечливість інтересів. Також зазначено, що конфлікти в освітньому процесі можуть бути пов'язані з порушеннями прав вчителів і викладачів, дискримінацією, булінгом та іншими проблемами.

В роботі обґрунтовано необхідність внесення змін до законодавства для більш широкого охоплення всіх осіб, незалежно від віку, та гарантування їм безпеки та захисту від будь-яких форм цькування чи насильства. Визначено, що систематичний аналіз правових конфліктів дозволяє розробляти ефективні стратегії реагування та впроваджувати проактивні заходи безпеки. Запропоновано виокремити різні види конфліктів в освітньому процесі, такі

як «діяльнісний конфлікт», «конфлікт поведінки», «реляційні конфлікти», «мотиваційні конфлікти», «конфлікти, що виникають внаслідок недостатньої організації навчального процесу в закладах освіти», «конфлікти взаємодії між учасниками освітнього процесу» та інші. В цілому, висвітлюється складність та значущість правових конфліктів в освіті, підкреслюючи необхідність ефективних стратегій їх вирішення та запобігання.

Вивчено засоби вирішення правових конфліктів в освітньому процесі за допомогою компаративного аналізу. Визначено, що ефективні методи вирішення правових конфліктів внутрішнього середовища закладів освіти сприяють позитивній атмосфері, якісному навчанню та оптимізації витрат ресурсів, уникненню довготривалих судових процесів. З урахуванням сучасних трансформацій у вищій освіті та збільшенням інтеракцій учасників освітнього середовища, висувається необхідність впровадження ефективних засобів управління правовими конфліктами. Створення комітетів та тренінгів з врегулювання правових конфліктів є важливими для забезпечення об'єктивного підходу та підвищення правової грамотності учасників освітнього процесу. Обґрунтовано застосування електронних систем та прецедентного вирішення правових конфліктів як можливість швидкого та ефективного реагування на складні ситуації, зокрема на кіберзагрози. Впровадження таких засобів управління правовими конфліктами визначається як стратегічно важливе для створення справедливого та ефективного освітнього середовища.

З'ясовано особливості медіаційної процедури як ключового способу вирішення правових конфліктів у сфері освіти. Вказано, що медіація виступає не лише як професійна діяльність, а й як міждисциплінарна наука, метод, технологія та інструмент для вирішення правових конфліктів. Підкреслено її важливість для побудови конструктивного діалогу між учасниками освітнього процесу та спрощення процесу вирішення суперечок. Досліджено різні моделі впровадження медіації в освітньому процесі та визначено, що найбільш ефективна медіація відбувається, коли вона

використовується системно та охоплює всіх учасників освітнього процесу. Підкреслено необхідність удосконалення процедури медіації в освітньому процесі через впровадження віртуальної платформи медіації, яка використовує сучасні технології для поліпшення взаєморозуміння та сприяння конструктивним відносинам в освітньому процесі.

Медіація, як основний спосіб вирішення правових конфліктів у сфері освіти, визначається як важливий інструмент для забезпечення захисту прав учасників освітнього процесу, сприяючи побудові конструктивних відносин та уникненню конфронтації.

Проведено порівняльний аналіз міжнародного досвіду діяльності освітніх омбудсменів з фокусом на порівняльний аналіз практик у країнах Європи та США. Зазначено, що співпраця з освітніми омбудсменами інших країн відкриває можливості обміну досвідом та участі в заходах, спрямованих на вирішення спільних викликів. Впровадження європейських практик в Україні визначено як перспективне для покращення роботи місцевого освітнього омбудсмена, зокрема через адаптацію цих практик до національного контексту та потреб. Аналіз міжнародного досвіду підкреслив важливість ролі освітнього омбудсмена у захисті прав учасників освітнього процесу та сприянні підвищенню доступності та рівності в освіті. Зазначено, що освітні омбудсмени діють як посередники та каталізатори для розробки політики, спрямованої на покращення якості освіти та захист прав учасників освітнього процесу. Детально розглянуто різницю у практиках освітніх омбудсменів у США та Європі, вказавши на різноманітність їх ролі та функцій. Визначено, що незважаючи на ці відмінності, освітні омбудсмени є важливим інструментом у захисті прав та поліпшенні якості освіти в усіх контекстах. Досліджено становлення та функції інституту освітнього омбудсмена в Україні, що визначає його важливість у підвищенні прозорості та відкритості освітньої системи. Зазначено, що ефективність інституту залежить від його здатності адаптуватися до сучасних

вимог освітнього середовища та взаємодії з різними сторонами системи освіти.

Досліджено проблеми, з якими можуть стикатися освітні омбудсмени, такі як скарги на дискримінацію, фізичне та психологічне насильство та обмежений доступ до освіти. Запропоновано законодавчі ініціативи для розширення впливу освітнього омбудсмена, включаючи право виносити обов'язкові рішення та представництво урядових та законодавчих органів. Освітній омбудсмен в Україні визначається як ключовий інструмент для захисту прав та покращення якості освіти, зокрема завдяки впровадженню найкращих практик з міжнародного досвіду.

Визначено роль освітнього омбудсмена в захисті прав учасників освітнього процесу в українській системі освіти. Акцентовано увагу на важливості вирішення правових конфліктів та захисту прав, а також визначено освітнього омбудсмена як ключовий механізм у цьому процесі. Освітній омбудсмен, у ролі медіатора, сприяє вирішенню конфліктів, аналізуючи інтереси сторін та знаходячи взаємовигідні рішення. Зазначено, що його участь у судових процесах може посилити захист прав учасників освітнього процесу. Виділено скарги як важливий інструмент для виявлення проблем у закладах освіти та створення можливостей для системних змін і підвищення якості освітніх послуг. Підкреслено, що аналіз судових рішень має велике значення для встановлення норм права в освітньому процесі та розробки стратегій захисту прав учасників освітнього процесу. Цей аналіз визначено як ключовий елемент для покращення роботи освітнього омбудсмена та забезпечення ефективного правового захисту в сфері освіти. Підкреслено важливість взаємодії з іншими правозахисними організаціями та удосконалення стратегій захисту прав учасників освітнього процесу. Також відзначено, що аналіз судових рішень може впливати на формування системи освітнього права, що відповідає потребам суспільства та сприяє створенню відкритої та взаєморозуміючої освітньої системи.

Всебічне загальнотеоретичне та компаративне дослідження захисту прав учасників освітнього процесу є необхідною умовою для сучасного удосконалення захисту прав учасників освітнього процесу та забезпечення справедливого, інклюзивного та безпечного освітнього середовища.

Ключові слова: освітній процес, учасники освітнього процесу, захист прав учасників освітнього процесу, освітній омбудсмен, компаративний підхід, порівняльно-правовий аналіз, правовий конфлікт у сфері освіти, право на освіту, гарантії захисту прав учасників освітнього процесу, доступність освіти.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА:

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Грезіна О.М. Зарубіжний досвід впровадження інституту освітнього омбудсмена: компаративний аналіз. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №8. С. 134-137.
2. Грезіна О.М. Правова природа правових конфліктів у сфері освіти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4 (протокол № 12 від 23.06.2020 р.) С. 450-453.
3. Грезіна О.М. Шляхи удосконалення гарантій права на освіту в Україні з урахуванням європейського досвіду. *Visegrad journal on human rights*. №1. 2021. С. 199-203.

Наукові публікації, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають її наукові результати:

4. Грезіна О.М. Щодо принципів діяльності освітнього омбудсмена. *Тенденції розвитку та правовий образ сучасної держави*. Матеріали міжнародного круглого столу онлайн. м. Одеса. 20 грудня 2019. С. 108-112.

5. Грезіна О.М. Теоретичні аспекти функціональної характеристики діяльності освітнього омбудсмена. *Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті*. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Одеси, 12-22 лютого 2020 року. Одеса. Міжнародний гуманітарний університет. 2020. С. 6-8.
6. Грезіна О.М. Забезпечення права на освіту: теоретико-правовий аналіз. *Правове життя сучасної України*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Одеса. 15 травня 2020 рік. С. 89-91.
7. Грезіна О.М. Актуальні аспекти організації освітнього процесу в Новій Зеландії. *Актуальні питання розвитку правової держави в умовах сучасного становлення громадянського суспільства в Україні*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Харків. 2020 рік. С. 86-88.
8. Грезіна О.М. Передумови запровадження освітнього омбудсмена в Україні. *Юридичні науки: проблеми та перспективи*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя. 2020 рік. С. 111-113.
9. Грезіна О.М. Психологічні особливості здійснення захисту прав учасників освітнього процесу. *Філософські, методологічні та психологічні проблеми права*. Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ. 26 листопада 2020 р. С. 85-87.
10. Грезіна О.М. Сучасний стан гарантій захисту права на освіту. *Цілісність української держави і права в сучасних умовах*. Матеріали міжнародного круглого столу. Одеса. 2020 р. С. 175-178.
11. Грезіна О.М. Здійснення захисту прав учасників освітнього процесу у Великій Британії: порівняльно-правовий аналіз. *Юридичні науки: проблеми та перспективи*. Запоріжжя. 2019 р. С. 75-77.
12. Грезіна О.М. Статус учасників освітнього процесу: теоретичні аспекти. *Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 7 березня 2019 р.) за ред. Г. О. Ульянової; уклад.: О. В. Дикий, Ю. Д. Батан. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2019р. С. 9-11.

13. Грезіна О.М. Освітній омбудсмен в Україні: питання теорії і практики. *Правове життя сучасної України*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. у 2 т. (м. Одеса, 17 травня 2019). Відповідальний редактор Г. О. Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2019. Т.1. С. 119-121.
14. Грезіна О.М. До питання щодо правових конфліктів у сфері освіти України. *Чорноморські наукові студії*. Матеріали П'ятої всеукраїнської мультидисциплінарної конференції. м. Одеса. 17 травня 2019. Одеса: Міжнародний гуманітарний університет. 2019. С. 22-24.
15. Грезіна О.М. Учасники навчально-виховного процесу України: теоретичний аналіз. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 19-20 квітня 2019) у 2-х частинах. Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів». 2019. Ч.1. С. 6-7.
16. Hrezina O. Special education ombudsman in the USA. *Сучасне суспільство і наука: актуальні дослідження молодих науковців*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції іноземними мовами. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 15 травня 2019. С. 46-47.

ABSTRACT

Hrezina O. M. Protection of the rights of participants in the educational process: a general theoretical and comparative study. Qualifying scientific work on manuscript rights. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 – Law. - National University "Odesa Law Academy", Odesa, 2021.

The dissertation is the first in the science of the general theory of law to be a special holistic general theoretical and comparative legal study of the problem of protecting the rights of participants in the educational process in the legal field. The work presents a number of author's concepts, concepts, ideas and conclusions that are characterized by scientific novelty. In the dissertation study, the author solved the scientific problem of protecting the rights of participants in the educational process in Ukraine in the context of international experience, which includes conducting a comprehensive general theoretical comparative study, analysis of scientific works, as well as practical problems of implementation, protection of participants in the educational process. Scientific concepts and categories on the topic of research are defined, proposals for improving the current legislation, which regulates the protection of the rights of participants in the educational process, are substantiated.

The methodological toolkit of the study was determined, the use of which helped to analyze the legal nature and essence of the protection of the rights of participants in the educational process. The research methodology for the protection of the rights of participants in the educational process is based on the principles that contribute to the systematicity and validity of scientific analysis, in particular: objectivity, determinism, rationality, historicism, monism.

The first Section of the work describes the essence of concepts, features and classification of participants in the educational process in Ukraine. In particular, the concept of "participant in the educational process" is considered as an active, interactive, independent, responsible, creative and purposeful individual who participates in learning and interacts with others to acquire and share knowledge, skills and competencies. The proposed classification of participants in the

educational process according to their role in the educational environment is analyzed. Distinguished categories such as learners, academic and pedagogical staff, academics, parents/guardians, administrative staff, stakeholders and communicative participants. A definition of the term "communicative participant in the educational process" is proposed as a person who actively interacts and cooperates in the educational environment, using effective communication strategies and skills. It is indicated that a communicative participant in the educational process contributes to a positive and dynamic atmosphere in the educational environment. The main principles and modern approaches to protecting the rights of participants in the educational process are summarized, in particular based on foreign experience. The key elements, such as partnership relations and clear norms and responsibilities, which determine the successful functioning of the educational environment are studied. It is noted that understanding the role of each participant in the educational process, learned through the experience of other countries, is key to improving the education system in Ukraine.

The importance of modern approaches such as individualization and personalization of education, technological integration and innovative management in creating a safe and inclusive educational environment is emphasized. The concept of humanistic education is considered as the basis for modern approaches to the protection of the rights of education participants, designed to emphasize the values of dignity, freedom, equality and solidarity. It is highlighted that the principles guarantee individual freedom, equality, safety and inclusiveness, creating a basis for full-fledged development and self-realization of all participants of the educational process in Ukraine.

Guarantees and the implementation mechanism for protecting the rights of participants in the educational process are highlighted. The study highlighted the importance of developing a systematic approach to the classification of these guarantees, taking into account the various aspects and needs of participants in the educational process.

Based on the obtained results, the author's classification of guarantees is proposed, which summarizes and systematizes the key areas of legal protection. Eight aspects of this classification have been identified. The first aspect determines the guarantees of personal freedom and inviolability, protecting the right to inviolability of personal space and preventing all forms of violence. The second aspect covers guarantees of academic freedom, supporting freedom of thought and preventing censorship. Equal opportunities are defined as the third dimension, ensuring equal access to educational resources for all participants. The fourth aspect defines guarantees of inclusiveness aimed at creating conditions for the full inclusion of persons with special needs in the educational process. The fifth aspect concerns digital security safeguards that protect participants' personal data and ensure safety in the online environment. The sixth aspect determines the guarantees of environmental sustainability, taking into account the impact of the educational process on the environment and promoting sustainable development. The seventh aspect is focused on guarantees of professional growth, creating conditions for the continuous development of teachers and other participants. The eighth aspect concerns guarantees in the formation of legal educational space, which determine transparency, justice and democratic principles in the ways of protecting rights. This classification takes into account various aspects, including personal freedom, academic freedom, equality of opportunity, inclusiveness and the right to information, which creates a comprehensive approach to ensuring rights and guarantees for all participants in the educational process.

Guarantees of protection of the rights of participants in the educational process are an integral part of the modern educational system. They ensure not only the legal validity of educational relations, but also serve as a mechanism for strengthening democratic values, equality and social justice in the field of education. It has been investigated that effective guarantees for the protection of the rights of participants in the educational process should be considered in the context not only of the organizational structure of management, but also of comprehensive legislative support.

In the second Section, the concepts, causes and types of legal conflict in the educational process are considered. The prerequisites of the legal conflict due to the conflict of interests of the participants of the educational process, caused by the specificity of the object of legal regulation, are determined. The results indicate that in Ukraine the study of legal conflicts in the field of education is mainly carried out in an interdisciplinary aspect. Important aspects are highlighted, defining a legal conflict in the field of education as a situation of disagreement and opposite interests between the parties, which can lead to moral or material damage. Legal conflict is considered as a special type of interaction with incompatible goals, interests and types of behavior. The main causes of legal conflicts in the field of education are described, including differences in the interpretation of rules, non-compliance with regulations and conflicting interests. It is also stated that conflicts in the educational process may be associated with violations of the rights of teachers and lecturers, discrimination, bullying and other problems. The work substantiates the need to make changes to the legislation for a wider coverage of all persons, regardless of age, and to guarantee them safety and protection from any form of harassment or violence. It was determined that a systematic analysis of legal conflicts allows for the development of effective response strategies and the implementation of proactive security measures. It is proposed to single out different types of conflicts in the educational process, such as "activity conflict", "behavior conflict", "relational conflicts", "motivational conflicts", "conflicts arising as a result of insufficient organization of the educational process in educational institutions", "conflicts of interaction between participants in the educational process" and others. In general, the complexity and significance of legal conflicts in education is highlighted, emphasizing the need for effective strategies for their resolution and prevention. The means of resolving legal conflicts in the educational process were studied using comparative analysis.

It was determined that effective methods of resolving legal conflicts in the internal environment of educational institutions contribute to a positive atmosphere, quality education and optimization of resource costs, avoiding long-

term court processes. Taking into account the modern transformations in higher education and the increase in the interactions of the participants of the educational environment, the need to introduce effective means of managing legal conflicts is put forward. The creation of committees and trainings on the settlement of legal conflicts are important to ensure an objective approach and increase the legal literacy of participants in the educational process. The application of electronic systems and precedent resolution of legal conflicts as an opportunity to quickly and effectively respond to complex situations, in particular to cyber threats, is substantiated. The implementation of such legal conflict management tools is defined as strategically important for creating a fair and effective educational environment.

The features of the mediation procedure as a key way of resolving legal conflicts in the field of education have been clarified. It is indicated that mediation acts not only as a professional activity, but also as an interdisciplinary science, method, technology and tool for resolving legal conflicts. Its importance for building a constructive dialogue between the participants of the educational process and simplifying the dispute resolution process is emphasized. Various models of the implementation of mediation in the educational process were studied and it was determined that the most effective mediation occurs when it is used systematically and covers all participants of the educational process. The need to improve the mediation procedure in the educational process through the introduction of a virtual mediation platform that uses modern technologies to improve mutual understanding and promote constructive relations in the educational process is emphasized.

Mediation, as the main method of resolving legal conflicts in the field of education, is defined as an important tool for ensuring the protection of the rights of participants in the educational process, contributing to the construction of constructive relations and avoiding confrontation.

A comparative analysis of the international experience of educational ombudsmen was conducted, with a focus on comparative analysis of practices in

European countries and the USA. It is noted that cooperation with educational ombudsmen of other countries opens opportunities for sharing experience and participating in activities aimed at solving common challenges. The implementation of European practices in Ukraine is defined as promising for improving the work of the local educational ombudsman, in particular through the adaptation of these practices to the national context and needs. The analysis of international experience emphasized the importance of the role of the educational ombudsman in protecting the rights of the participants in the educational process and promoting the increase of accessibility and equality in education. It is noted that educational ombudsmen act as mediators and catalysts for the development of policies aimed at improving the quality of education and protecting the rights of participants in the educational process.

The difference in the practices of educational ombudsmen in the USA and Europe is examined in detail, pointing out the diversity of their roles and functions. It has been determined that despite these differences, educational ombudsmen are an important tool in protecting rights and improving the quality of education in all contexts. The establishment and functions of the educational ombudsman institute in Ukraine are studied, which determines its importance in increasing the transparency and openness of the educational system.

It is noted that the effectiveness of the institute depends on its ability to adapt to the modern requirements of the educational environment and interaction with various aspects of the education system. Issues that educational ombudsmen may face, such as complaints of discrimination, physical and psychological abuse and limited access to education, are explored. Legislative initiatives have been proposed to expand the influence of the education ombudsman, including the right to issue binding decisions and representation to government and legislative bodies. The educational ombudsman in Ukraine is defined as a key tool for protecting rights and improving the quality of education, in particular through the implementation of best practices from international experience.

The role of the educational ombudsman in protecting the rights of participants in the educational process in the Ukrainian education system is defined. Attention is focused on the importance of resolving legal conflicts and protecting rights, and the educational ombudsman is identified as a key mechanism in this process. The educational ombudsman, in the role of a mediator, contributes to the resolution of conflicts by analyzing the interests of the parties and finding mutually beneficial solutions. It is noted that his participation in court proceedings can strengthen the protection of the rights of participants in the educational process. Complaints are highlighted as an important tool for identifying problems in educational institutions and creating opportunities for systemic changes and improving the quality of educational services. It is emphasized that the analysis of court decisions is of great importance for the establishment of legal norms in the educational process and the development of strategies for the protection of the rights of participants in the educational process. This analysis is identified as a key element to improve the work of the Education Ombudsman and ensure effective legal protection in the field of education. The importance of interaction with other human rights organizations and improvement of strategies for protecting the rights of participants in the educational process is emphasized. It was also noted that the analysis of court decisions can influence the formation of a system of educational law that meets the needs of society and contributes to the creation of an open and mutually understanding educational system.

A comprehensive general theoretical and comparative study of the protection of the rights of the participants in the educational process is a necessary condition for the modern improvement of the protection of the rights of the participants in the educational process and ensuring a fair, inclusive and safe educational environment.

Keywords: educational process, participants in the educational process, protection of the rights of participants in the educational process, educational ombudsman, comparative approach, comparative legal analysis, legal conflict in the field of

education, right to education, guarantees of protection of the rights of participants in the educational process, accessibility of education.